

KIYAMET SONSUZLUĞUN BAŞLANGICI

عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ إِذَا خَطَبَ احْمَرَّتْ عَيْنَاهُ وَعَلَا صَوْتُهُ وَاشْتَدَّ غَضَبُهُ حَتَّى كَأَنَّهُ مُنْدِرُ جَيْشٍ يَقُولُ: صَبِّحْكُمْ وَمَسَّكُمْ! وَيَقُولُ «بُعِثْتُ أَنَا وَالسَّاعَةُ كَهَاتَيْنِ». وَيَقْرُنُ بَيْنَ إِصْبَعَيْهِ السَّبَابَةِ وَالْوَسْطَى...

Câbir b. Abdullah anlatıyor:

“Resûlullah (sav) bir defasında hutbe verirken gözleri kızardı, sesi yükseldi ve hiddeti arttı, öyle ki sanki bir orduyu uyarıyor, ‘Sabah ya da akşam ansızın baskına uğrayabilirsiniz!’ diyordu. Şehâdet parmağı ile orta parmağını birleştirip “Ben ve kıyamet şu ikisi gibi (yakın) gönderildim.” buyurdu.

(M2005 Müslim, Cum'a, 43)

أَخْبَرَنِي أَبُو الزُّبَيْرِ أَنَّهُ سَمِعَ جَابِرَ بْنَ عَبْدِ اللَّهِ يَقُولُ: سَمِعْتُ النَّبِيَّ ﷺ يَقُولُ قَبْلَ أَنْ يَمُوتَ بِشَهْرٍ: تَسْأَلُونِي عَنِ السَّاعَةِ؟ وَإِنَّمَا عَلِمَهَا عِنْدَ اللَّهِ...“

عَنْ حُدَيْفَةَ بْنِ أَسِيدٍ الْعِفَارِيِّ قَالَ: اطَّلَعَ النَّبِيُّ ﷺ عَلَيْنَا وَنَحْنُ نَتَذَكَّرُ فَقَالَ: ”مَا تَذَكَّرُونَ؟“ قَالُوا: نَذَكُرُ السَّاعَةَ. قَالَ: ”إِنَّهَا لَنْ تَقُومَ حَتَّى تَرُونَ قَبْلَهَا عَشْرَ آيَاتٍ.“ فَذَكَرَ الدُّخَانَ وَالذَّجَالَ وَالذَّابَّةَ وَطُلُوعَ الشَّمْسِ مِنْ مَغْرِبِهَا وَنُزُولَ عِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ ﷺ وَيَأْجُوجَ وَمَأْجُوجَ وَثَلَاثَةَ خُسُوفٍ: خَسْفٌ بِالْمَشْرِقِ وَخَسْفٌ بِالْمَغْرِبِ وَخَسْفٌ بِجَزِيرَةِ الْعَرَبِ وَآخِرُ ذَلِكَ نَارٌ تَخْرُجُ مِنَ الْيَمَنِ تَطْرُدُ النَّاسَ إِلَى مَحْشَرِهِمْ.

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: ”لَا تَقُومُ السَّاعَةُ حَتَّى يُقْبَضَ الْعِلْمُ، وَتَكْثُرَ الزَّلَازِلُ، وَيَتَفَارَبَ الرِّمَانُ، وَتَظْهَرَ الْفِتْنُ، وَيَكْثُرَ الْهَرْجُ - وَهُوَ الْقَتْلُ الْقَتْلُ - حَتَّى يَكْثُرَ فِيكُمْ الْمَالُ فَيَفِيضُ.“

عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ: أَنَّ رَجُلًا سَأَلَ النَّبِيَّ ﷺ: مَتَى السَّاعَةُ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ: ”مَا أَعَدَدْتُ لَهَا؟.“

Ebu'z-Zübeyr'in naklettiğine göre, Câbir b. Abdullah, Hz. Peygamber'i (sav) vefat etmeden bir ay önce şöyle derken işitmiştir: “Siz *bana kıyameti soruyorsunuz? Onun bilgisi sadece Allah katındadır.*”

(M6481 Müslim, Fedâilü's-sahâbe, 218)

Huzeyfe b. Esîd el-Gıfârî anlatıyor: “Bir gün biz kendi aramızda konuşurken Peygamber (sav) geldi ve ‘*Ne müzakere ediyorsunuz?*’ diye sordu. Ashâb, ‘Kıyamet hakkında konuşuyoruz.’ dediler. Bunun üzerine Resûlullah (sav), ‘*Siz şu on alâmeti görmedikçe, kıyamet kopmayacaktır.*’ buyurdu ve şunları saydı: ‘Duman, Deccâl, Dâbbe, güneşin batıdan doğması, Meryem oğlu İsa'nın (as) yeryüzüne inmesi, Ye'cûc ve Me'cûc, doğuda, batıda ve Arap yarımadasında olmak üzere üç büyük çökmenin yaşanması ve son olarak Yemen'den çıkıp insanları haşrolacakları yere sürececek bir ateş.’”

(M7285 Müslim, Fiten, 39)

Ebû Hüreyre'nin naklettiğine göre, Hz. Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur: “*İlim kaybolmadıkça, depremler çoğalmadıkça, zaman kısalmadıkça, karışıklıklar ortaya çıkmadıkça, herc yani cinayetler artmadıkça ve elinizde mal çoğalıp taşmadıkça kıyamet kopmaz.*”

(B1036 Buhârî, İstiskâ, 27)

Enes b. Mâlik'in anlattığına göre, bir adam Hz. Peygamber'e (sav), “Kıyamet ne zaman kopacak yâ Resûlallah?” diye sordu. Bunun üzerine Hz. Peygamber, “*Onun için ne hazırladın?*” buyurdu.

(B6171 Buhârî, Edeb, 96)

B

ir gün Peygamber (sav) ashâbı ile birlikte oturuyordu. O sırada yanlarına orada bulunanların tanımadığı bir adam şeklinde Cebrail (as) geldi ve Allah Resûlü'ne iman, İslâm ve ihsanın ne olduğunu sorduktan sonra, "Kıyamet ne zaman kopacak?" sorusunu yöneltti. Allah Resûlü, "Bu konuda sorulan kişi, sorandan daha bilgili değildir. Ancak sana kıyamet alâmetlerinden haber vereyim. Cariye, efendisini doğurduğunda, kim oldukları belirsiz deve çobanları yüksek binalar inşa etmede birbirleriyle yarıştığında (kıyametin vakti yakındır). (Kıyametin kopacağı vakit ise) Allah'tan başka kimsenin bilmediği beş şeyden biridir." buyurdu. Ardından Hz. Peygamber (sav) "Kıyametin ne zaman kopacağı bilgisi sadece Allah'a aittir."¹ âyetini okudu. Sonra soru soran adam döndü gitti. Hz. Peygamber, "Onu geri çağırın!" dedi. Baktilar ama kimseyi göremediler. Bunun üzerine Hz. Peygamber, "Bu Cibril'di, insanlara dinlerini öğretmek için geldi." buyurdu.²

Hadisin anlattığı bu sahnede Cebrail (as), insanın Allah'a yönelişinin üç farklı düzlemini sormuş, âdeta imanın bütün boyutları ile ortaya çıkarılmasını amaçlamıştır. İman, İslâm ve ihsanın ne olduğunu sorduktan sonra kıyamet vaktinin insan için bilinmezliğinin konuşulması ve onun bilgisinin sadece Allah'a ait olduğunun vurgulanması, Yüce Yaratan karşısında insanın konumunun ve O'nunla ilişkisinin ancak iman temelinde olması gerektiğini salık veriyor gibidir. Kıyamet vaktinin insan için meçhul olmasıyla birlikte Peygamberimizin onun alâmetlerine dikkat çekmiş olması, Allah'a açık bir bilinç ve sınırlarını bilen bir kalple yönelmeye ve âhirete hazırlık yapmaya bir teşvik olmalı.

Kıyamet metafizik zamanın başlangıcıdır. İnsan hayatını izafî ve uhrevî zamanın ahenginden doğan sermedî bir bütünlük içinde ele alan Kur'an'da, kıyamet göz açıp kapayıncaya kadar geçen bir süre veya daha kısa bir zaman aralığı olarak değerlendirilmiştir. "Sâa"³ kıyâme,⁴ kâria,⁵ vâkıa⁶ gibi isimlerle anılan bu hadise aniden gerçekleşecektir. Onun ne zaman vuku bulacağı da sadece Allah'ın bilgisi dâhilindedir. Kur'an'da bu hususu vurgulayan pek çok âyetten birinde, "Sana kıyametin ne zaman kopacağını soruyorlar. De ki: Onun bilgisi ancak Rabbimin katındadır. Onu, vaktinde ancak O (Allah) ortaya çıkaracaktır. O göklere de, yere de ağır basmıştır. O, size ancak ansızın gelecektir. Sanki senin ondan haberin varmış gibi sana

¹ Lokmân, 31/34.

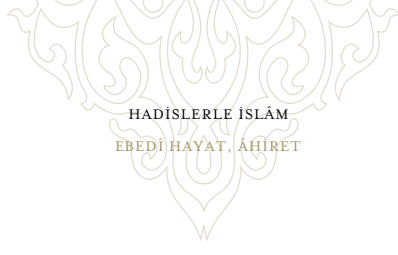
² B50 Buhârî, İmân, 37.

³ En'âm, 6/31.

⁴ Kıyâme, 75/1.

⁵ Kâria, 101/1.

⁶ Vâkıa, 56/1.

soruyorlar. De ki: Onun bilgisi sadece Allah katındadır. Fakat insanların çoğu bilmiyorlar.”⁷ buyrulur.

İslâm'ın kıyamet ahvali ile ilgili verdiği bilgiler kadar önemli olan husus zaman olgusu ile ilgili ortaya konan düşüncedir. Kur'an her şeyden önce insanların zihinlerindeki zaman algısını değiştirmekle işe başlamıştır. İlk muhatapların zihinlerindeki çizgisel şekilde ilerleyen ve onları yok oluşa mahkûm ettiğine inanarak âdeta ona tanrılık atfettikleri zaman düşüncesi, Kur'an'da farklı bir kavram alanı oluşturularak bertaraf edilmiştir. Allah Resûlü pek çok sözünde, zamanın Allah'ın elinde olan izafî bir şey olup asıl hüküm verenin Allah'tan başkası olmadığını anlatmaktadır.⁸

Vahyin ilk muhataplarının, “Yoksa onlar, ‘O bir şairdir. Onun, zamanın felâketlerine uğramasını bekliyoruz.’ mu diyorlar?”⁹ ve “Hayat ancak bu dünyada yaşadığımızdan ibarettir. Ölürüz ve yaşarız. Bizi ancak zaman helâk eder...”¹⁰ gibi âyetlerde ifadesini bulan zamanı tanrılaştırma eğilimlerine karşı, Kur'an'ın zaman olgusuyla ilgili ortaya koyduğu tanımlamalar ilgi çekicidir. Bunlar, “bir süreye kadar faydalanma” (metâun ilâ hîn),¹¹ “belirlenmiş bir vakit” (ecelin müsemâmâ),¹² “mühlet ve müddet verme” (emhilhüm ruveydâ)¹³ gibi zamanın geçiciliğine ve onun muktedir bir güç olmadığına atıf yapan ifadelerdir. Diğer taraftan Kur'an, “Dönüşünüz ancak Rabbinizedir.”¹⁴ mesajını ön plana çıkarmaktadır. Böylece Kur'an, bu Allah'a dönüş fikri ile câhiliye Araplarının ilâhlaştırdıkları zaman algısında kırılma meydana getirmektedir. Zamanın ilâhlaştırılmasına karşı Kur'an'ın ileri sürdüğü Allah'a dönüş düşüncesinin odak noktasında bir gün kıyametin kopacağı gerçeği bulunmaktadır. Böylece kıyamet fikri ile insanların ilâhlaştırdıkları zaman olgusu bir noktada sonlandırılmış olmakta ve her şey, “Ancak azamet ve ikram sahibi Rabbinin zâtı bâkî kalacaktır.” âyetinin¹⁵ mefhumu içinde eritilmektedir.

“Kıyamet yaklaştı ve ay yarıldı.”¹⁶ “O, size ancak ansızın gelecektir.”¹⁷ gibi Kur'an'da yer alan birçok âyet-i kerime ile insanlarda bu bilincin oluşturulması hedeflenmiştir.

Resûl-i Ekrem de kıyametin kopma vaktini kimsenin bilemeyeceğini vurgularken en son gönderilen peygamber olması bakımından kıyametin kopma anının yaklaştığına vurgu yapmıştı. Câbir b. Abdullah'ın anlattığına göre, Resûlullah (sav) bir defasında hutbe verirken gözleri kızardı, sesi yükseldi ve hiddeti arttı, öyle ki sanki bir orduyu uyarıyor, ‘Sabah ya da akşam ansızın baskına uğrayabilirsiniz!’ diyordu. Şehâdet

⁷ A'râf, 7/187.

⁸ M5862 Müslim, Elfâz, 1.

⁹ Tûr, 52/30.

¹⁰ Câsiye 45/24.

¹¹ Bakara, 2/36.

¹² Hüd, 11/3.

¹³ Târik, 86/17.

¹⁴ En'âm, 6/164.

¹⁵ Rahmân, 55/27.

¹⁶ Kamer, 54/1.

¹⁷ A'râf, 7/187.

parmağı ile orta parmağını birleştirip “*Ben ve kıyamet şu ikisi gibi (yakın) gönderildim.*” buyurdu.¹⁸

Kıyametin ne zaman kopacağı bilgisi sadece Allah’a mahsus olduğu için, hem Hz. Peygamber hem de sahâbiler kıyametin kendi üzerlerine kopmasından korkarlardı. Nitekim Peygamberimizin güneş tutulduğunda kıyametin kopmasından endişe ederek telaşla yerinden fırlayıp mescide geçtiği ve uzun uzun namaz kıldığı bilinmektedir.¹⁹ Sahâbe de Allah Resûlü’ne kıyametin ne zaman kopacağına dair pek çok soru yöneltmişti. Hatta bedevîler gelerek, kıyametin ne zaman kopacağını sormuşlardır. İslâm geldikten sonra bir bedevînin Allah Resûlü’nün yanına varıp, “İslâm’ın bir sonu var mı?”²⁰ diye yönelttiği soruda bile üstü örtük biçimde zamanın son bulup bulmayacağına dair bir merak ve korku duygusu sezilebilir.

Peygamberimiz kıyametle ilgili sorulara verdiği cevaplarda çoğunlukla, onun vaktini sadece Allah’ın bilebileceğini belirtiyordu. Onlardan birinde, “*Siz bana kıyameti soruyorsunuz? Onun bilgisi sadece Allah katındadır.*”²¹ buyurmuştu. Bazen de her insan için gerçek kıyametin kendi ölümü olacağı şeklinde yorumlanabilecek cevaplar verdiği de olmuştu. Söz gelimi çöl Araplarından bazı kişiler Allah Resûlü’nün yanına gelerek, “Kıyamet ne zaman kopacak?” diye sorduklarında Allah Resûlü, onların en küçük olanlarına işaret ederek, “*Şu delikanlının ömrü olursa o henüz kocamadan hepinizin kıyameti başınıza gelmiş olacaktır.*” diyerek kıyametle herkesin kendi ölümü arasında bir bağ kurmuştu.²²

Kıyamet alâmetleri hakkında çeşitli kaynaklarda bir kısmı sahih, bir kısmı ise tartışılır nitelikte birçok rivayet nakledilmiştir. Bu rivayetlerde ahlâkî bozuluşa, dinî içtimaî hadiseler ve tabiat olaylarına ilişkin oldukça ayrıntılı bilgilere yer verilir. Toplumdaki dinî, içtimaî ve siyasî gelişmeleri yansıtan bu rivayetlerde belirtilen alâmetlerin sayısı yetmiş aşkındır. Kıyametin kopma zamanını bildiren herhangi bir âyet veya sahih hadis bulunmamakla birlikte Âhir Zaman Peygamberi’nin gelişiyi kâinatın son zaman dilimine girdiğini göz önünde bulundurarak kıyametin kopuşunun ashâbdan itibaren başlayabileceği düşünülmüş ve hicrî üçüncü yüzyıldan başlayarak hadislerde zikredilen kıyamet alâmetlerine inanılması itikadî bir ilke hâline getirilmiştir.

Dinî hayatın zayıflamasına dair ahlâkî zayıflıkların bir kısmı sahih hadislerle sabit olduğundan bu konuda âlimler arasında önemli sayılabilecek bir görüş ayrılığı yoktur. Resûl-i Ekrem’in Müslümanları uyardığı

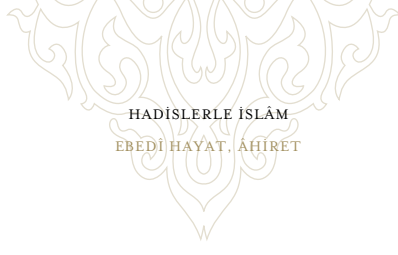
¹⁸ M2005 Müslim, Cum’a, 43.

¹⁹ M2117 Müslim, Kûsûf, 24.

²⁰ MA20747 Abdürrezzâk, *Musannef*, XI, 362.

²¹ M6481 Müslim, Fedâilü’s-sahâbe, 218.

²² B6511 Buhârî, Rikâk, 42.

ve kıyamet alâmeti olarak zikrettiği ahlâkî bozuluş ve dinî hayatın yozlaşması esasen ferdin ve toplumun helâk olması anlamında bir kıyamet alâmeti olup kâinattaki kozmolojik düzenin yıkılması anlamına gelmez. Aksi takdirde sözü edilen yıkılışın bugüne kadar gerçekleşmesi gerekirdi. Çünkü ahlâkî bozuluş sayılabilecek tutum ve davranışların asr-ı saadetten itibaren sıkça vuku bulduğu şüphesizdir. Hadislerde dinî yozlaşmayı ve ahlâkî bozuluşu haber veren olayların kâinatın kozmik düzeninin yıkılışına işaret eden belirtiler olmaktan çok ferdî ve toplumu yok oluşa götüren birer alâmet olduğunu kabul etmek daha isabetli bir hüküm olmalıdır...²³

Allah Resûlü, kıyametin ne zaman, hangi tarihte kopacağı hakkında bilgisi olmadığını söylemiş fakat onun birtakım alâmetlerinden bahsetmiştir. Onun konu hakkında söyledikleri hadis literatüründe daha çok “kıyâme, sıfatü'l-kıyâme, fiten, melâhim, rikâk” başlıkları altında aktarılmaktadır. Zaman zaman çeşitli gruplar arasında erken dönem siyasî mücadelelerin bir tezahürü ve İsrâiliyat tartışmalarının bir uzantısı hâline getirilmek istenen bu alan, bir taraftan oldukça karmaşıktır, diğer taraftan hadis literatürünün diğer hiçbir alanında görülmediği kadar sembollerle örülüdür.

Resûlullah (sav), “Siz şu on alâmeti görmedikçe, kıyamet kopmayacaktır.” buyurduktan sonra şunları saymıştır: Duman, Deccâl, Dâbbe, güneşin batıdan doğması, Meryem oğlu İsa'nın (as) yeryüzüne inmesi, Ye'cûc ve Me'cûc, doğuda, batıda ve Arap Yarımadası'nda olmak üzere üç büyük çökmenin yaşanması ve son olarak Yemen'den çıkıp insanları haşrolacakları yere sürececek bir ateş.²⁴

Bu hadiste sayılan maddelerden her biri hakkında kaynaklarımızda birçok rivayet bulunmaktadır. Sahih ve sabit olan hadislerin nasıl anlaşılacağı ve ne şekilde yorumlanacağı da ayrı bir tartışma konusudur. Söz gelimi Deccâl, Dâbbe, Ye'cûc ve Me'cûc ve duman gibi alâmetlerin anlamı, mahiyeti, mecazî mi yoksa hakiki mi oldukları konusunda farklı yaklaşımlar söz konusudur. Bu konuda geniş mâlûmatı, ilgili alan araştırmalarına bırakmanın daha yararlı olacağına kuşku yoktur. Burada şu kadarını söyleyelim ki bu tür alâmetler, yeryüzünde inkârcılığı yaymaya çalışan, mukaddes değerleri yok sayan ve şer faaliyetlerini destekleyen birtakım cereyanlar olarak okunmakta ve Müslümanlar onlara karşı uyarılmaktadır. Bu cereyanların her asırda temsilcileri olduğu gibi bundan sonra da olacaktır. Buna göre Deccâl, Dâbbe, Ye'cûc ve Me'cûc olağanüstü birer varlık

²³ “Kıyamet Alâmetleri”, DİA, XXV, 522-524.

²⁴ M7285 Müslim, Fiten, 39.

ya da belli şahsiyetler olmaktan çok her dönemde şerri temsil eden tipler olarak anlaşılmalıdır.

Kıyamet alâmetlerinden bahseden başka bir hadiste ise şöyle buyrulmuştur: “İlim kaybolmadıkça, depremler çoğalmadıkça, zaman kısalmadıkça, karışıklıklar ortaya çıkmadıkça, herc yani cinayetler artmadıkça ve elinizde mal çoğalıp taşmadıkça kıyamet kopmaz.”²⁵

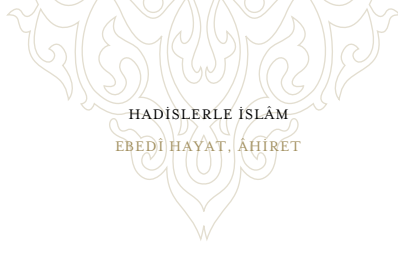
Hadiste geçen kıyamete yakın bir zamanda ortaya çıkacak bu olumsuzluklara dikkat edildiğinde, Peygamberimizin, bozulmanın pek çok boyutuna işaret ettiği görülecektir. İlimin ortadan kalkması kuşkusuz insana ait olan, onun eliyle ortaya çıkan hususlarda dengenin kaybolmasına neden olacaktır. Zira ilim, fertlerin iç dünyasından başlayarak bütün topluma, inşa eden temel ilişkilere bir düzen verir. Değerler, davranışlar, fikirler, idealler ilim ile şekillenir, gelişir ve değişir. Bu bakımdan ilmin yok olması toplumsal düzenin de yıkılması anlamına gelir. Bunun neticesinde insanları birbirlerinin canlarına, mallarına ve kişilik değerlerine el uzatmaya götürecek toplumsal karışıklıklar ortaya çıkar.

Allah Resûlü bu hadisinde “kıyamet alâmetleri” vurgusu ile ashâbını ve ümmetini, bahsettiği konularda daha dikkatli olmaya teşvik etmekte, olumsuz davranışlardan da sakındırmaktadır. Buna göre, mal, ilim ve zaman gibi büyük nimetlerin kadri iyi bilinmeli, bunlar en iyi şekilde değerlendirilmelidir. Zira cinayetlerin artmasının, kıyametin kopmasını hazırlayan alâmetlerden olmasa bile, birçok fert ve toplumun kendi kıyameti olduğunda kuşku yoktur.

Benzer bir hadiste ise Allah Resûlü, “Kıyamet alâmetlerinden bazıları şunlardır: İlimin kaldırılması, cehaletin artması, zinanın çoğalması, şarap içmenin yaygınlaşması, erkeklerin azalıp kadınların çoğalması. O derecede ki elli kadına bir erkek düşecektir.”²⁶ buyurmaktadır.

Aktardığımız bu rivayetlerde sayılan alâmetlerin tabiatta, ahlâkî ve toplumsal yapıda ortaya çıkacak birtakım bozulmalara işaret ettiği görülmektedir. Güneşin batıdan doğması, depremlerin çoğalması, bazı bölgelerde toprak çökmelerinin olması kıyamet öncesinde tabiattaki düzenin alt üst oluşuna, fizik dünyanın yok oluşuna işaret etmektedir. Kur’an’da anlatılan kıyamet sahnelerinin pek çoğunda da durum aynıdır: “Yürekləri hoplatan büyük felâket! Nedir o yürekləri hoplatan büyük felâket? Yürekləri hoplatan büyük felâketin ne olduğunu sen ne bileceksin? O gün insanlar, her biri bir tarafa uçuşan küçük kelebekler gibi olacaktır. Dağlar da atılmış renkli yünler gibi

²⁵ B1036 Buhârî, İstiskâ, 27.
²⁶ B5231 Buhârî, Nikâh, 111.

olacaktır.”²⁷ “Güneş, dürüldüğü zaman, yıldızlar, bulanıp söndüğü zaman, dağlar, yürütüldüğü zaman, gebe develer salıverildiği zaman. Yaban hayatı yaşayan (irili ufaklı) tüm canlılar toplandığı zaman, denizler kaynatıldığı zaman...”²⁸

Rivayetlerde ilmin kaybolması, cehaletin artması, cinayetlerin, zinanın, şarap içmenin, zenginliğin artmasına bağlı olarak sorumsuz harcamaların, israfın yaygınlaşması gibi fert ve toplum açısından kötü gidişatı ifade eden olayların sayılması, kıyamete yakın farklı ahlâkî yozlaşmalara, ailenin ve toplumsal düzenin yıkılmasına dikkat çekme amacı taşımaktadır. Kısacası Allah Resûlü, kıyametin kopuşu ile ilgili Kur’an’ın haber verdiği mesajların dışında bir gaye de edinmemiş, sadece Kur’an’da da ifadesini bulan kıyamete yakın, tabiatta meydana geleceği söylenen bozulmayla, toplumda baş gösteren ahlâkî yozlaşma ve anarşi arasında nisbî bir bağ kurmakla yetinmiştir.

Kur’an’da da kıyamete dikkat çeken âyetlerle insanların ahiretteki durumları arasında bir ilişki kurulduğu görülmektedir: “Allah’ın huzuruna çıkmayı yalanlayanlar gerçekten ziyana uğramıştır. Nihayet onlara ansızın o saat (kıyamet) gelip çattınca, bütün günahlarını sırtlarına yüklenerek, ‘Hayatta yaptığımız kusurlardan ötürü vay hâlimize!’ diyecekler. Dikkat edin, yüklendikleri günah yükü ne kötüdür!”²⁹ “İşte o vakit, kimin tartıları ağır gelmişse artık o, hoşnut olacağı bir hayat içinde olacaktır. Ama kimin de tartıları hafif gelirse işte onun anası (varacağı yer) Hâviye’dir (uçurumdur).”³⁰

Bize düşen, herkesin gerçek kıyametinin kendi ölümü olduğunu ifade eden nebevî uyarıyı hatırdan çıkarmamaktır. Nitekim Enes b. Mâlik’in anlattığına göre, Akra’ b. Hâbis³¹ Hz. Peygamber’e (sav), “Kıyamet ne zaman kopacak yâ Resûlallah?” diye sorduğunda, “Onun için ne hazırladın?” cevabını almıştır.³²

Peygamberimizin bu sözü bize kıyametin ne zaman kopacağıyla ilgilenmek yerine, ondan sonrası için ne kadar hazır olduğumuzu sorgulamamızı öğütlemektedir. Sonsuz bir hayatın, fizik ötesi âlemin başlangıcı olarak kıyamet bize, ebedî olan ahiret hayatının karşısında, geçici olan dünya hayatının önemsizliğini gösteriyor. Asıl olan her şeyin yıkılıp alt üst olduğu o günde iman dolu kalplerin dimdik ayakta, kıyamda durabilmesidir.

²⁷ Kâria, 101/1-5.

²⁸ Tekvîr, 81/1-6.

²⁹ En’âm, 6/31.

³⁰ Kâria, 101/6-9.

³¹ ŞZ1/189 Şerhu’z-Zerkânî ale’l-Muvatta’, I, 189.

³² B6171 Buhârî, Edeb, 96.